

РЕЦЕНЗІЇ ТА ПОВІДОМЛЕННЯ

© Руслана Мартич
(Київ)

ДІАЛОГ МОРАЛЬНИХ ІДЕЙ РЕЛІГІЙ – ПЕРЕДУМОВА СОЦІАЛЬНОЇ СОЛІДАРНОСТІ ОСІБ І СПІЛЬНОТ

(рецензія на монографію Олександра Бродецького
«Етичні цінності в релігіях: гуманістична синергія ідей». –
Чернівці, 2016)

У статті прорецензовано релігієзнавчу монографію чернівецького науковця Олександра Бродецького. Комплексно проаналізовано зміст дослідження, його ключові ідеї, теоретичну й соціально-практичну значущість.

Ключові слова: етичні цінності, релігія, гуманістична синергія релігійно-етичних ідей, особистість, соціум, світогляд.

2016 року українська філософсько-релігієзнавча наука поповнилася новим цікавим виданням – монографією Олександра Бродецького, доцента кафедри культурології, релігієзнавства й теології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича – «Етичні цінності в релігіях: гуманістична синергія ідей» [1]. Актуальність теми дослідження зумовлена нагальністю потреби конструктивної трансформації сучасної ціннісної платформи життя суспільства та особистості. Суспільні катаклізми та цивілізаційні соціальні трансформації вимагають аналізу дієвості базових світоглядних ідей, рефлексії над комплексом смислових і комунікативних факторів, пов'язаних з релігією і релігійністю. Від ефективного віднаходження стратегій розв'язання сучасних етичних проблем багато в чому залежить стабільне функціонування суспільства, темпи його подальшого як соціального, так і духовного розвитку. Актуальність теми дослідження також визначена практичним значенням осмислюваних в роботі духовних і соціальних явищ, серед яких важливим постає факт збереження дієвості релігійних цінностей у сучасному істотно секуляризованому суспільстві та наявності релігійної мотивації в глибинних підмурівках навіть багатьох світських форм життя.

Ключовим методологічним принципом дослідження виступає гуманістична синергія релігійно-політичних ідей. Досвід як позитивних, так і негативних тенденцій розвитку духовності останніх століть засвідчив істотну кризу класичного розуміння гуманізму. Однак це не означає вичерпаності життєвого потенціалу гуманізму як такого. Запропоноване Олександром Бродецьким розуміння гуманізму як чинника «орієнтації на цінності поваги до людської гідності, шанування її творчих можливостей, заохочення її конструктивно реалізуваної свободи, поєднаної з соціально-практичною та духовною відповідальністю» [1, с.15], є доволі значущим в складних умовах сьогодення.

Як слушно зазначає автор, орієнтація на синергію продуктивних етичних цінностей у релігіях спонукає досліджувати відповідний ціннісний ресурс з позицій наявності в ньому загальнолюдських констант. А відповідно, «актуалізація загальнолюдського змісту моральних настанов різних релігій та їхньої співзвучності етичним принципам світського гуманізму може сприяти усуненню бар'єрів на шляху толерантності, діалогу та солідарності між носіями різних духовних традицій» [1, с.16].

Саме тому в рецензованому дослідженні заявлена мета експлікації змісту, умов та форм актуалізації гуманістичного потенціалу етико-релігійних цінностей, їхніх можливостей щодо інтенсифікації конструктивної соціально значущої діяльності релігійних організацій, синергії зусиль релігійної етики і світського гуманізму у справі розв'язання глобальних та особистісних моральних проблем сьогодення.

Безумовно, в такому сенсі є вдалим вибір об'єкта дослідження, яким постає етико-ціннісний дискурс релігійних та філософсько-антропологічних систем людства. Та, відповідно, в

його рамках, предмета дослідження, тобто гуманістичних ідей в релігійно-етичних системах та механізми і способи їх смислової кореляції й можливої взаємодії в структурі свідомості особистостей та спільнот. Сформовані на цій основі завдання дослідження дозволяють глибоко та всебічно розкрити сутність цієї важливої предметної сфери, запропонувати шляхи та методи реалізації гуманістичного потенціалу релігійно-етичних систем.

Позитивним моментом рецензованої монографії є опора автора на структурований, добре продуманий методологічний інструментарій, що дозволяє залучити до аналізу означеної проблематики актуальні та евристично функціональні методи і принципи сучасного релігієзнавства з урахуванням його міждисциплінарної природи та зорієнтованості на соціально-експертну функціональність результатів дослідження. Методологія дослідження реалізує принцип гуманістичної синергії релігійно-етичних ідей на ґрунті балансу продуктивних можливостей компаративістської, діалектичної, феноменологічної, герменевтичної, синергетичної методологічних ліній.

Важливим аспектом рецензованої наукової роботи є залучення надзвичайно широкого кола джерел з царини філософії, етики, релігієзнавства та ін. Основний методологічний підхід ціннісно-антропологічної типологізації етичних цінностей в релігіях корелюється, зокрема, з продуктивними ідеями концепцій релігії та релігійності І. Канта, М. Бердяєва, Е. Фромма, Ч. Тейлора та ін. Значним джерельним масивом з проблемного поля монографії є проаналізовані автором віроповчальні тексти східних та авраамічних релігій, богословська спадщина різних традицій. Крім того, автором залучено широку дослідницьку літературу щодо філософського дискурсу проблем етико-антропологічного характеру, а також проаналізовані етико-соціальні ідеї в дослідницьких публікаціях та критичних творах. Важливим блоком у масиві літератури, що лягла в основу розвідки, стали праці богословів, релігійних мислителів, ідеологів, філософів, публіцистів, де постулюється їхня соціально-значуща позиція чи програма. Назагал проаналізована автором першоджерельна й дослідницька література дозволила висвітлити релігійно-етичний ціннісний дискурс як з позицій поліфонії смислів, думок, течій, тенденцій, так і з урахуванням можливостей ідейного діалогу та синергії релігійного й філософського ресурсу думки в орбіті методологічних стратегій монографії.

Аналіз ступеня наукової розробленості заявленої проблеми дозволив автору роботи передусім звернутися до розгляду змісту фундаментальних категорій етики у їх співвідношенні з базовими людинотворчими критеріями належної поведінки. Саме це стало методологічно продуктивним імпульсом осмислення можливостей синтезу ціннісних ресурсів релігійної та світської етики в умовах сьогодення.

Особливістю рецензованого наукового дослідження та безперечним здобутком автора є комплексна настанова на синтез ціннісних ідей різних релігійних систем і традицій, з привнесенням в осмислюваний контекст досягнень філософської етики в її сфокусованості на рефлексію над релігійною аксіологією. Як справедливо зазначає автор, смисловий синтез гуманістичних етичних постулатів може мати продуктивний не лише теоретичний, а й практично-освітній потенціал, «адже він дає орієнтири гуманістичного бачення вірянами власної релігійної традиції, акцентує в ній ті смислові пласти, які можуть служити «трампліном» для діяльного саморозвитку, ентузіазму в соціально значущих ініціативах» [1, с.8], сприяє діалогу прибічників неоднакових світоглядних переконань та представників різних цивілізаційних систем.

Позитивною, на наш погляд є й та обставина, що автор не оминув українського виміру в контексті соціальної справедливості та етичної відповідальності релігійних спільнот та лідерів. Поняттю «справедливість» більшість релігійних текстів та доктрин надають першорядного значення. Крім цього, дуже важливим є соціально-практичний вимір інтерпретації справедливості, що є особливо актуальним в українському соціумі на сучасному етапі, коли громадянське суспільство, долаючи різноманітні ризики, виборює справедливі, етичні, соціально паритетні принципи суспільного й політико-національного буття та громадського облаштування. Автору вдалося провести маркування та вдало розставити акценти щодо аналізу специфіки практичного реагування лідерів й активістів традиційних церков України на

соціально-політичні події, пов'язані з обстоюванням європейського вибору та та практичної справедливості в контраверсійних соціальних реаліях сьогодення [див.: 1, с.280-287]. Окреслена діалектика гуманістичного та деструктивного чинників у соціальній ролі релігійних структур свідчить, без сумніву, про дієву соціально-практичну спрямованість експертних можливостей дослідження Олександра Бродецького.

Важливим надбанням монографії є узагальнення векторів гуманістичного реагування релігій на актуальні питання прикладної етики. Автором підкреслюється, зокрема, особлива гострота викликів екологічного та біомедичного змісту, дається власне бачення ідейних можливостей синергії гуманістичного ресурсу етики релігій і філософських засад мотивування моральності в розрізі зазначеної проблематики [див.:1, с.251-280].

Слід погодитися і з обґрунтованістю також широких практичних можливостей застосування результатів монографічного дослідження, які можуть полягати в наданні сучасній особистості ідейно-рефлексивної смислової опори для збалансованого, гармонійного формування власного світогляду й комунікації на засадах діалогізму, солідарності, шанування унікальності альтернативних духовних шляхів до моральних ідеалів за умови їхньої культуротворчої спрямованості та соціальної конструктивності [див.: 1, с.20]. Крім того, концепт гуманістичної синергії релігійно-етичних ідей здатен бути методично функціональним при пошуку стратегій і тактик оптимізації релігієзнавчої освіти, вдосконалення когнітивності та виховної ролі релігієзнавчої складової в межах викладання споріднених дисциплін.

Звісно, як і в кожному авторському дослідженні, певні ідеї монографії можуть бути дискусійними, але несумнівною є чітка настанова на наукову сумлінність та методологічно й логічно вивірене аргументування своїх висновків та дослідницьких стратегій і тактик.

Загалом, вважаємо, що рецензована наукова робота є комплексним і завершеним дослідженням проблеми феномена етичних цінностей у релігіях та їх гуманістичного морального ресурсу в різних релігійних традиціях світу, їй притаманна істотна питома вага новачійних ідей і евристично цінних методологічних можливостей. Крім теоретичної значущості, її висновки стануть у пригоді при оптимізації викладання на середній і вищій ланках освіти предметів філософсько-етичного та релігієзнавчого спрямування. Також ідеї монографії можуть послужити мотивом оптимізації висвітлення у ЗМІ комплексу тих явищ і проблем, які пов'язані з функціонуванням релігії та релігійності в культурі.

Література

1. Бродецький О.Є. Етичні цінності в релігіях: гуманістична синергія ідей / О.Є. Бродецький. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. – 336 с.

Ruslana Martych

The dialogue of moral ideas of religions as a factor of personalities' and communities' solidarity

(review of the Oleksandr Brodetskyi's monograph "Ethical values in religions: the humanistic synergy of ideas")

The article contains the review of the monograph written by Chernivtsi scientists in the field of religious studies Oleksandr Brodetskyi. It is outlined the content of study, its main ideas, theoretical and socially practical importance.

Keywords: ethical values, religion, humanistic synergy of religious moral ideas, personality, society, world-view.

Надійшла до редакції 25.04.2017 р.